

بررسی و تحلیل رأی وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عالی کشور مبنی بر: آنی بودن جرم تغییر غیرمجاز کاربری اراضی زراعی و شمول مرور زمان بر آن

رقیه فراهانی^۱

چکیده:

تقسیم‌بندی جرایم از حیث طول زمان ارتکاب جرم، از جمله موضوعات مورد بحث در بین علمای حقوق و قضات است و در تعیین مصادیق این تقسیم‌بندی، همواره اختلاف نظر و تشتت آرا وجود داشته است. این اختلاف نظر در عمل موجب شده است که آراء متفاوتی از سوی شعب مختلف دادگاهها صادر شود. نمونه‌ای از آن که در زمان تدوین این مقاله بحث روز محافل حقوقی است، تعیین آنی یا مستمر بودن جرم «تغییر غیرمجاز کاربری اراضی زراعی موضوع ماده ۳ قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها» است. هیأت عمومی دیوان عالی کشور در تاریخ ۳۱ خرداد ماه ۱۴۰۱ با صدور رأی وحدت رویه‌ای در این زمینه و با آنی دانستن بزه تغییر کاربری اراضی به این اختلاف‌نظرها در بین دادگاهها پایان داد. در این مقاله رأی مذکور از دیدگاههای مختلف مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته و به این رأی، انتقاداتی وارد کرده است. مطابق نتایج حاصل از این تحقیق، اگر چه نتیجه رأی وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عالی کشور مبنی بر شمول مقررات مرور زمان از تاریخ پایان عملیات تغییر کاربری، امری قابل قبول است، اما بر آن بخش از رأی مبنی بر آنی دانستن جرم تغییر کاربری اراضی ایراد جدی وارد است. یکی از مهمترین دلایل این ایراد عدم توجه این رأی به مصادیق تغییر کاربری که در عرف رایج است و در مقررات پیش بینی شده است. مصادیق تغییر کاربری، اقداماتی هستند که انجام دفعه و لحظه‌ای آنها امکان‌پذیر نیست و مستلزم طی مدت زمانی ولو کوتاه است. در این مقاله ضمن ارائه تعریفی از انواع جرم از حیث زمان وقوع، دیدگاههای مختلف در خصوص تطبیق جرم تغییر کاربری اراضی - موضوع رأی وحدت رویه دیوان عالی کشور - بر هر یک از این جرایم مطرح شد و در یک جمع‌بندی کلی، می‌توان گفت: جرم تغییر کاربری اراضی، جرمی مستمر است و در بستر زمان تحقق می‌یابد و از تاریخ قطع استمرار (پایان عملیات تغییر کاربری اراضی) مشمول مرور زمان است.

کلیدواژه‌ها: جرم آنی، جرم مستمر، جرم استمرار یافته، مرور زمان، تغییر کاربری اراضی

۱. توصیف (متن) رأی وحدت رویه

جلسه هیأت عمومی دیوان عالی کشور، در روز ۳۱ خرداد ۱۴۰۱ در خصوص اختلاف آراء قطعی دو شعبه دادگاه تجدیدنظر تشکیل و منتهی به صدور رأی وحدت رویه شد. در یک پرونده، شعبه هشتم دادگاه تجدیدنظر استان مرکزی با اعتقاد به این که «جرم تغییر غیرمجاز کاربری اراضی از جرایم مستمر است که از زمان آغاز فعالیت تجدیدنظر خواندگان شروع و به طور مستمر تاکنون [زمان استفاده از تغییرات انجام شده] ادامه داشته»، حکم دادگاه بدوی مبنی بر آنی بودن این جرم و شمول مرور زمان تعقیب نسبت به آن را نقض کرده است.

اما در پرونده ای دیگر، شعبه هشتم دادگاه تجدیدنظر استان البرز، با «آنی دانستن بزه تغییر کاربری اراضی» اعلام کرده بود که «با تحقق رکن مادی این جرم، یعنی تغییر کاربری اراضی موضوع این قانون بدون اخذ مجوز از کمیسیون تبصره یک ماده یک قانون مذکور با عملیاتی مانند ایجاد بنا، برداشتن یا افزایش شن و ماسه، گودبرداری و نظایر آن که بنا به تشخیص اداره جهاد کشاورزی تغییر کاربری محسوب می شود، بزه موضوع ماده ۳ قانون مذکور در سالهای مذکور تحقق یافته است و مشمول مرور زمان از تاریخ پایان عملیات تغییر کاربری قابل محاسبه است.

نهایتاً هیأت عمومی دیوان عالی کشور، با اکثریت آراء اعضای حاضر، این جرم را آنی و شمول قوانین مرور زمان دانسته و رأی شعبه هشتم دادگاه تجدیدنظر استان البرز را تأیید کرده است.^۱

۲. طبقه بندی جرایم از حیث طول مدت زمان ارتکاب جرم

جرایم از نظر طول زمان ارتکاب به جرایم آنی و مستمر تقسیم می شوند.^۲ البته تقسیم بندی جرایم از حیث طول مدت تحقق به دو جرم آنی و مستمر یک تقسیم بندی مطلق نیست و برخی از صاحب نظران به دسته ای از جرایم با عنوان جرایم «استمرار یافته» اشاره کرده اند.

۱. در زمان انتشار این مقاله (تیر ماه ۱۴۰۱) رأی وحدت رویه مذکور منتشر نشده است و تحلیل آن بر اساس اخبار و اطلاعات منتشر شده در رسانه ها انجام شده است.

۲. گلدوزیان، ایرج، بایسته های حقوق جزای عمومی، ۱۳۸۹، صفحه ۱۸۷

تعریف این انواع جرایم به شرح زیر است:

۲-۱. جرم آنی

علمای علم حقوق در موارد متعددی به تعریف جرم آنی با نگارشی متفاوت اما مفهوم یکسان پرداخته‌اند که در زیر به برخی از آنها اشاره می‌شود.

- هرگاه توصیف مجرمانه منحصراً متوجه عمل معین باشد که دفعهً انجام می‌گیرد، در این صورت آن را باید جرم آنی به شمار آورد. مثل کلاهبرداری و سرقت. در کلاهبرداری بردن مال غیر به وسایل تقلبی. توصیف مجرمانه متوجه بردن مال غیر است که پس از تمهید مقدمات و به کار بردن حيله ها، دفعهً انجام می‌گیرد و دوام و استمرار نتیجه حاصل از آن در توصیف مجرمانه نیست. بنابراین کلاهبرداری جرم آنی است. در مثال دیگر سرقت عبارت است از: ربودن مال متعلق به غیر به طوری که معلوم است توصیف مجرمانه متوجه عمل ربودن است که دفعهً انجام می‌پذیرد و دوام و استمرار نتیجه حاصله از آن در توصیف مجرمانه ملحوظ نیست. پس سرقت جرمی آنی است^۱

مرحوم گلدوزیان در مورد جرم آنی چنین می‌نویسد: «وقتی عنصر مادی جرم در یک لحظه واقع شود، جرم آنی است. مثل سرقت، قتل، ازدواج مجدد بدون اجازه دادگاه در شرایطی که قانوناً جرم تلقی شود، ساخت خانه بدون مجوز قانونی، جرم تحقق پیدا کرده است.»^۲ (از نظر ایشان با کار گذاشتن اولین سنگ بنا).

دکتر محمد علی اردبیلی در تعریف جرم آنی آورده است: جرم آنی به فعل یا ترک فعل مجرمانه اطلاق می‌شود که تحقق آن دفعهً یا در فاصله زمانی کوتاه انجام می‌گیرد مثل سرقت که با فعل ربودن پنهانی و یا قتل که با وارد آوردن ضربه یا خوردن مواد سمی تحقق می‌یابد هر چند در این مورد نتیجه مجرمانه یعنی ازهاق نفس مجنی علیه با گذشت زمان نسبتاً طولانی حاصل شده باشد^۳

۱. محمد باهری و رضا شکری، نگرشی بر حقوق جزای عمومی انتشارات مجد، ۱۳۸۹ چاپ سوم، صفحه ۲۵۶

۲. گلدوزیان، همان، صفحه ۱۶۳

۳. محمد علی اردبیلی، حقوق جزای عمومی، جلد اول، چاپ سی‌ونهم، زمستان ۱۳۹۳ نشر میزان، صفحه ۳۰۷

۲-۲. جرم مستمر

مرحوم گلدوزیان در مورد جرم مستمر چنین می‌گوید: «در جرم مستمر، قصد مجرمانه در هر لحظه وجود دارد و لذا رفتار مجرمانه تشکیل دهنده عنصر مادی مستمر در جریان وقوع است مانند ترک انفاق که مبتنی بر عدم پرداخت نفقه با داشتن استطاعت مالی در طول زمان است یا امتناع از انجام وظایف قانونی مسؤولان که عنصر مادی آن خودداری از انجام وظایف است»^۱. حقوق دان دیگری در تعریف جرم مستمر آورده است: «اگر توصیف مجرمانه متوجه دوام و استمرار عمل معین یا آثار و نتایج مترتب بر آن باشد، در این صورت آن جرم را باید جرم مستمر دانست»^۲. دکتر محمدعلی اردبیلی جرم مستمر را این‌گونه تعریف کرده است: «عبارت است از فعل یا ترک فعل مجرمانه‌ای که در طول زمان استمرار دارد و مبین قصد سوء و مستمر فاعل است. مانند استفاده از لباسهای رسمی ماموران نظامی و انتظامی بدون مجوز توقیف یا حبس غیرقانونی، اخفای مال مسروقه، ترک انفاق.»

۲-۳. جرم استمرار یافته

در خصوص این نوع از جرایم نیز تعاریف متعددی توسط حقوق دانان ارائه شده که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌شود. برخی از صاحب نظران «جرم استمرار یافته» را جرمی می‌دانند که توسط مرتکب واحد و علیه موضوع واحد ولی به دفعات و به طور مکرر انجام می‌پذیرد. مثل سرقت برق در شبهای متعدد یا سرقت از انبار غلات به دفعات^۳. برخی دیگر، معتقدند جرم استمرار یافته ممکن است جرم آنی محسوب شود و در مدت کوتاهی محقق شود اما این خصوصیت را دارد که با وجود پایان یافتن عمل جزایی مدتی به طول انجامد.

۱. گلدوزیان، همان

۲. شکری، رضا، نگرشی بر حقوق جزای عمومی، (مجموعه تقریرات محمد باهری و میرزا علی اکبر دآوری) مجد، چاپ سوم، ۱۳۸۹، صفحه ۲۵۶

۳. ساکی، محمدرضا، دوره مقدماتی حقوق جزای عمومی، چاپ دوم، انتشارات جنگل، ۱۳۸۸، صفحه ۳۶۰

مثل مرتفع کردن دیواری بر خلاف مقررات جزایی یا تقاضای ثبت ملک از طرف شخصی که ذی حق نیست.^۱

محمد باهری در تعریف جرم استمرار یافته آورده است: «گاهی جرمی که طبیعاً آنی است، خصوصیت جرم مستمر را پیدا می‌کند. به این معنی که چند جرم مشابه صورت می‌گیرد که هر یک به تنهایی قابل مجازات است اما چون با قصد مجرمانه واحد، نسبت به مجنی علیه واحد، به دفعات ارتکاب یافته آن را جرم استمرار یافته یا مکرر یا متوالی یا جمعی متحد المقصد می‌نامند. به طور مثال اگر مستخدم خانه‌ای یا کارمند اداره‌ای به جای این که پول مخدوم خود را یکباره از کیف بیرون آورد، دزدی را به دفعات انجام دهد و هر بار مقداری از پول را بردارد عمل ارتكابی را جرم استمرار یافته سرقت می‌گویند. مطابق احکام شماره ۱۱۱۱ مورخ ۲۱ ابان ۱۳۲۵ و ۴۹۶ تاریخ ۲۶ اردیبهشت ۱۳۱۹ شعبه ۵ دیوان عالی کشور و رأی ۱۴/۱۶۶۶ تاریخ ۱۴ فروردین ۱۳۲۹ شعبه ۲ دیوان عالی چنین جرایمی متعدد محسوب نمی‌شود و جرمی واحد است. در متن حکم شعبه دوم دیوان عالی کشور آمده است: «اگر از کسی چند دفعه جنس قاچاق کشف شود در حالی که مجموعه آنها را یک دفعه وارد ایران کرده است جرم او متعدد محسوب نمی‌شود.^۲

جرم استمرار یافته از جهتی به جرایم آنی شباهت دارد؛ زیرا هر عمل مجرمانه‌ای که صورت می‌گیرد به تنهایی جرم است و مجازات دارد اما از جهت دیگر به جرم مستمر شباهت پیدا می‌کند زیرا اعمال متعددی که صورت می‌گیرد و در طول زمان ادامه می‌یابد، دارای هدف و مقصد واحد است. به علاوه، این اعمال به خاطر ارتکاب جرمی واحد علیه موضوع واحد صورت می‌گیرد و به این ترتیب با آن که هر عملی که صورت می‌گیرد، مستقلاً جرم آنی است اما مجموعه اعمال را جرم استمرار یافته می‌دانند و مشمول احکام جرم مستمر قرار می‌دهند^۳ به عبارت دیگر، جرم استمرار یافته از حیث نحوه وقوع جرم در زمره جرایم آنی قرار می‌گیرد؛ یعنی

۱. عبدالحسین علی آبادی، حقوق جنایی جلد دوم ۱۳۵۲ چاپ اول نشر بانک ملی صفحه ۳۹۱

۲. شکری، رضا، نگرشی بر حقوق جزای عمومی، (مجموعه تقریرات محمد باهری و میرزا علی اکبر داوری) مجد، چاپ سوم، ۱۳۸۹، صفحه ۲۵۹

۳. شمس ناتری محمد ابراهیم و حمیدرضا کلانتری و دیگران قانون مجازات اسلامی در نظم حقوقی کنونی جلد اول چاپ دوم ۱۳۹۳ انتشارات میزان صفحه ۳۰ به نقل از پرویز صانعی، حقوق جزای عمومی

ارتکاب فعل مجرمانه در یک لحظه و دفعهً انجام می‌شود اما از نظر نتیجه مانند جرم مستمر است^۱

حقوق دان دیگری، جرم «ازدواج غیرقانونی با دختری که به سن ازدواج نرسیده است» را از مصادیق جرایم استمرار یافته دانسته و آورده است: عمل ازدواج، عملی آنی است. اما نتیجه جرم که ادامه زندگی با دختر است تا زمانی که دختر به سن قانونی ازدواج نرسیده باقی است و از این جهت شبیه جرم مستمر است.^۲

۲-۳-۱. تفاوت جرم مستمر و جرم استمرار یافته

در جرم مستمر شروع و پایان عمل ارتكابی مدتی طول می‌کشد مثل بازداشت غیر قانونی اما در جرم استمرار یافته عمل ارتكابی در یک لحظه محقق می‌شود اما نتیجه آن تا مدتی ادامه دارد. مثل تصرف عدوانی ملک غیر که تصرف در یک لحظه رخ می‌دهد اما نتیجه آن تا مدتی ادامه دارد. برخی از حقوق دانان در تفاوت این دو جرم آورده‌اند: جرم مستمر در لحظه لحظه زمان در حال وقوع است اما جرم استمرار یافته یک جرم است که به دفعات انجام می‌شود.^۳

۳. ابهام و سرگردانی تئوریک در مختصات جرم استمرار یافته

واقعیت این است که دکترین حقوقی در توضیح و تفکیک دقیق مرز بین جرم استمرار یافته با جرایم آنی و مستمر از شفافیت لازم برخوردار نیست و دچار نوعی ابهام و سرگردانی است. توضیح بیشتر آن در ادامه ذکر می‌شود.

۳-۱. ابهام در تعریف جرم استمرار یافته

تعاریف ارائه شده از جرم استمرار یافته توسط برخی از حقوق دانان مختلف در بند قبلی ذکر شد؛ توجه به این تعاریف به خوبی نشان می‌دهد که صاحب نظران علم حقوق وفاق و نگاه واحدی نسبت به این جرم ندارند و هر یک تعریفی از این جرم ارائه داده‌اند. همان گونه که در بند قبل

۱. زراعت عباس شرح قانون مجازات اسلامی بخش کلیات انتشارات ققنوس ۱۳۷۹ چاپ اول صفحه ۴۸

۲. محسنی، مرتضی، حقوق جنایی، جلد دوم، ص ۳۷۲

۳. ساکی، محمدرضا، دوره مقدماتی حقوق جزای عمومی، چاپ دوم، انتشارات جنگل، ۱۳۸۸، صفحه ۳۶۰

آمده است، برخی از حقوق دانان جرم استمرار یافته را جرمی می‌دانند که توسط «مرتکب واحد» و علیه «موضوع واحد» ولی به دفعات و «به طور مکرر» انجام می‌پذیرد و برخی دیگر همین تعریف را با اندکی تغییر پذیرفته و عده‌ای دیگر نیز این جرم را صراحةً نوعی جرم آنی می‌دانند که نتیجه آن برای مدتی استمرار می‌یابد.

۲-۳. ابهام در تعیین مصداقهای جرم استمرار یافته

مثالها و مصداقهایی که برای این جرم توسط حقوق دانان اعلام شده نیز حکایت از وجود تشتت و پراکندگی در میان دکترین حقوقی در خصوص مختصات جرم استمرار یافته دارد. به عنوان نمونه برخی از مثالها و مصداقهای ذکر شده در بندهای قبلی، در اینجا ذکر می‌شود.

- ازدواج غیرقانونی با دختری که به سن ازدواج نرسیده است

- سرقت کارگر از کارفرما طی چند نوبت و به دفعات

- سرقت برق در شبهای متعدد

- مرتفع کردن دیواری بر خلاف مقررات جزایی

- تقاضای ثبت ملک از طرف شخصی که ذی حق نیست

و مهمترین مصداق قابل طرح در این خصوص، جرم تغییر غیرمجاز کاربری اراضی است که از یک نظر می‌توان این جرم را در زمره جرایم استمرار یافته تلقی کرد.

ملاحظه می‌شود که نحوه ارتکاب هر یک از مصادیق این جرایم با یکدیگر کاملاً متفاوت است. برخی فقط یک نوبت انجام می‌شود. اما نتیجه آن در طول مدت زمانی استمرار دارد. مثل سرقت برق. اما برخی جرایم طی چند نوبت هر چند به طور آنی انجام می‌شود. مثل سرقت کارگر از کارفرما به دفعات. لذا این نمونه‌ها پراکندگی، عدم وفاق و اختلاف جدی در بین دکترین حقوقی راجع به تبیین مصادیق و مختصات جرم استمرار یافته را به خوبی نشان می‌دهد.

اگر چه ابهام و سرگردانی تئوریک در تعریف جرم استمرار یافته با شدت بیشتری وجود دارد، اما در خصوص تعیین مصادیق و نیز آثار جرم مستمر نیز گاهی بین حقوق دانان اختلاف نظرهایی وجود دارد. لذا لازم است که در مرحله اول صاحب نظران حقوق جزا برای یک‌نواخت‌سازی تعاریف و مصادیق این جرم تلاش کنند و پس از آن لازم است که قانون‌گذار نیز با دقت و حساسیت هر چه بیشتر نسبت به ارائه تعریف دقیق این جرایم و تعیین مصادیق و آثار هر یک از

آنها اقدام کند تا در عمل با تعدد رویه و برداشتها و تفاسیر متناقض در صدور آراء قضایی مواجه نشویم.

۴. مبدأ مرور زمان در جرایم بر اساس طول مدت زمان ارتکاب

تقسیم جرایم به آنی و مستمر آثار و فواید متعددی دارد از جمله این آثار و فواید شمول مرور زمان است. ابتدای مرور زمان در جرم آنی از زمانی است که جرم محقق شده باشد. اما ابتدای مرور زمان در جرم مستمر زمانی است که ادامه عملیات مجرمانه قطع شده باشد.^۱ به عبارت دیگر، آغاز مرور زمان در جرایم آنی از لحظه‌ای است که جرم تحقق یافته است، در حالی که مرور زمان در جرایم مستمر از زمان انقطاع رفتار مجرمانه آغاز می‌شود. مثلاً در جرم «توقیف یا حبس غیرقانونی» آغاز مرور زمان از لحظه‌ای است که شخص بازداشت شده آزادی خود را به دست آورد یا در جرم «اخفای مال مسروقه» مرور زمان از لحظه کشف مال نزد بزهکار آغاز می‌شود.^۲ به اعتقاد برخی از صاحب‌نظران، مرور زمان در «جرایم استمرار یافته» تابع قواعد مرور زمان «جرایم مستمر» است.^۳ در مقابل برخی دیگر از صاحب‌نظران، می‌گویند با توجه به این که در جرایم استمرار یافته، مدت تحقق و وقوع جرم طولانی نیست، باید صرف نظر از نتیجه حاصله، این قبیل جرایم را از نظر آثار حقوقی از جمله قواعد مرور زمان، جزء جرایم آنی محسوب کرد.^۴ بنابراین می‌توان گفت در جرایم آنی و استمرار یافته، مرور زمان از تاریخ تحقق جرم محاسبه می‌شود. اما در جرایم مستمر چون حالت مجرمانه در تمام مدت استمرار جرم ادامه دارد، مرور زمان از لحظه‌ای آغاز می‌شود که جرم حالت استمرار خود را از دست داده باشد.

۱. حجت سبزواری نژاد حقوق جزای عمومی جلد اول جرم مجرم مسؤولیت کیفری و موانع آن مطابق قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ انتشارات جنگل ۱۳۹۳ چاپ دوم صفحه ۲۶۶.

۲. اردبیلی، ۳۰۷.

۳. ساولانی، اسماعیل، حقوق جزای عمومی، مشاهیر دادآفرین، چاپ ششم، ۱۳۹۷، صفحه ۱۸۷.

۴. محسنی، همان، صفحه ۳۷۳.

۵. دیدگاه‌های صاحب‌نظران حقوق جزا در خصوص انطباق جرم تغییر

کاربری اراضی با یکی از انواع جرایم فوق

۵-۱. این جرم آنی و مشمول مرور زمان است. (نظر موافق با رأی وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عالی کشور)

طرفداران این دیدگاه معتقدند که جرم تغییر کاربری اراضی از جمله جرایم آنی بوده و لذا مشمول مرور زمان است. این دسته از صاحب‌نظران معتقد هستند که با توجه به این که تغییر کاربری اراضی در یک لحظه و دفعه تحقق می‌یابد، لذا مشمول تعریف جرم آنی است. برخی از استدلالها و مبانی قانونی این نظر به شرح زیر است:

اولاً: اداره حقوقی قوه قضاییه در نظرهای متعددی (بیش از هفت مورد)، جرم تغییر غیرمجاز کاربری اراضی را جرم آنی و مشمول مرور زمان دانسته است. در ادامه برخی از این نظرها ذکر می‌شود:

الف- نظر شماره: ۱۸۵۱/۹۸/۷ به تاریخ ۳۰/۱۱/۱۳۹۸ در پاسخ به این سوال که:

«۱- آیا جرم تغییر کاربری غیر مجاز اراضی و باغها موضوع قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها یک جرم آنی محسوب می‌شود یا مستمر؟ ۲- چنانچه جرم تغییر کاربری غیر مجاز یک جرم آنی باشد، با توجه به رأی وحدت رویه شماره ۷۵۹ که آن را جرم درجه هفت محسوب کرده است، مبدأ محاسبه مرور زمان آن چه تاریخی است؛ زمان شروع یا اتهام ساخت؟ ۳-...» چنین پاسخ داده است:

«۱ و ۲- تغییر کاربری اراضی زراعی و باغها موضوع قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها مصوب ۱۳۷۴ با اصلاحات بعدی، از جرایم آنی است؛ زیرا عنصر مادی جرم مذکور در همان زمان که کاربری تغییر داده شده، واقع شده است و لذا با حصول شرایط مقرر در قانون، می‌تواند مشمول مرور زمان باشد. مبدأ احتساب مرور زمان، هنگامی است که تغییر کاربری محقق شده است که تشخیص آن با مرجع قضایی، با توجه به مقررات مربوط است. ۳...»

ب- نظر شماره ۲۲۹۲/۹۶/۷ به تاریخ ۲۶/۰۹/۱۳۹۶ در پاسخ به این سوال که:

«با توجه به اختلاف نظر فیما بین همکاران قضایی در خصوص ماهیت بزه تغییر غیر مجاز کاربری اراضی زراعی و باغها نظر ارشادی آن اداره محترم را اعلام فرمایید که این جرم از زمره جرایم آنی است یا مستمر؟»

چنین پاسخ داده است: «تغییر کاربری اراضی زراعی و باغها موضوع حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها مصوب ۱۳۷۴ با اصلاحات بعدی، از جرایم آنی است، زیرا عنصر مادی جرم مذکور در همان زمان که کاربری تغییر داده شده، واقع شده است.»

ج- نظر شماره ۱۶۱۶/۹۸/۷ به تاریخ ۳۰/۱۰/۱۳۹۸ در پاسخ به این سوال که:

«جرم تغییر کاربری باغها و اراضی جرم آنی است یا مستمر؟ اتفاق نظر شعب محترم کیفری: با عنایت به این که اولاً اصل بر آنی بودن جرایم است و مستمر بودن آن خلاف قاعده است در ثانی گزارش پرونده در هیأت عمومی دیوان عالی کشور که نهایتاً منجر به صدور رأی وحدت رویه شماره ۷۵۹ شده است نیز در خصوص پرونده تغییر کاربری بوده که نهایتاً جرایمی که مجازات آن جزای نقدی متغیر است را درجه هفت قلمداد کرده که این طور می توان نتیجه گرفت که اگر بزه یاد شده مستمر بوده بحث امروز زمان در آن جلسه مطرح نمی شد ثالثاً مصادیقی که ماده ۱۰ قانون یاد شده و دستورالعمل تعیین مصادیق اشاره داشته است مانند گودبرداری با برداشتن شن و استقرار کانکس و غیره به صورت مستمر نمی توان فرض کرد نتیجتاً جرم یاد شده آنی است. نظر اقلیتی هم در دادسرا وجود دارد که بزه یاد شده را مستمر می داند. سوال دوم: آیا قلع و قمع در قانون فوق اشاره شده است مجازات است یا خیر؟ نظر اقلیتی وجود دارد که آن را مجازات نمی داند.»

چنین پاسخ داده است:

«۱- تغییر کاربری اراضی زراعی و باغها موضوع قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها مصوب ۱۳۷۴ با اصلاحات بعدی، از جرایم آنی است؛ زیرا عنصر مادی جرم مذکور در همان زمان که کاربری تغییر داده شده، واقع شده است و لذا با حصول شرایط مقرر در قانون، می تواند مشمول مرور زمان باشد ۲-...»

د- در نظر شماره ۱۲۷۷/۹۸/۷ به تاریخ ۲۲/۰۸/۱۳۹۸ چنین گفته شده است که: «۱-تغییر کاربری اراضی زراعی و باغها موضوع حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها مصوب ۱۳۷۴ با

اصلاحات بعدی، از جرایم آنی است؛ زیرا عنصر مادی جرم مذکور در همان زمان که کاربری تغییر داده شده، واقع شده است و لذا با حصول شرایط مقرر در قانون، می‌تواند مشمول مرور زمان باشد. ۲-...»

ه- در نظر شماره ۲۱۵۶/۹۶/۷ به تاریخ ۱۳/۰۹/۱۳۹۶ چنین گفته شده است که: «۱- بزه موضوع ماده ۳ قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها (اصلاحی ۱۳۸۵/۸/۱) از جمله جرایم آنی است؛ زیرا با تحقق رکن مادی این جرم، یعنی تغییر کاربری در اراضی موضوع این قانون، بدون اخذ مجوز از کمیسیون موضوع تبصره ۱ (اصلاحی ۱۳۸۵/۸/۱) ماده ۱ قانون مذکور مانند ایجاد بنا، برداشتن یا افزایش شن و ماسه، گودبرداری و سایر اقداماتی که بنا به تشخیص وزارت جهاد کشاورزی تغییر کاربری محسوب می‌شود، بزه موضوع ماده ۳ قانون مزبور (بزه تغییر کاربری غیرمجاز) تحقق یافته است و رأی وحدت رویه شماره ۱۳۹۲/۳/۲۸-۷۳۰ هیأت عمومی دیوان عالی کشور نیز به دلالت التزامی دال بر آنی بودن این جرم است. ۲- تشخیص زمان وقوع بزه مذکور در استعلام بر اساس زمان ارتکاب رکن مادی مربوط به این بزه است که تشخیص آن حسب مورد بر عهده مقام قضایی ذی‌ربط است»

ز- در نظر شماره ۸۹۲/۹۶/۷ به تاریخ ۱۳۹۶/۴/۲۴ آمده است: «۱- بزه موضوع ماده ۳ قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها (اصلاحی ۱۳۸۵/۸/۱) از جمله جرایم آنی است؛ زیرا با تحقق رکن مادی این جرم، یعنی تغییر کاربری در اراضی موضوع این قانون، بدون اخذ مجوز از کمیسیون موضوع تبصره ۱ (اصلاحی ۱۳۸۵/۸/۱) ماده ۱ قانون مذکور مانند ایجاد بنا، برداشتن یا افزایش شن و ماسه، گودبرداری و سایر اقداماتی که بنا به تشخیص وزارت جهاد کشاورزی تغییر کاربری محسوب می‌شود، بزه موضوع ماده ۳ قانون مزبور (بزه تغییر کاربری غیرمجاز) تحقق یافته است و رأی وحدت رویه شماره ۱۳۹۲/۳/۲۸-۷۳۰ هیأت عمومی دیوان عالی کشور نیز به دلالت التزامی دال بر آنی بودن این جرم است. ۲- طبق ماده ۱۳ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ و بند ث این ماده، مرور زمان از موانع تعقیب کیفری است و در مواردی که مانع تعقیب کیفری وجود دارد، موجب قانونی برای رسیدگی به ماهیت موضوعات کیفری وجود ندارد و با توجه به پاسخ بند ۱، بزه تغییر کاربری غیرمجاز اراضی زراعی و باغ‌ها، از جمله «جرایم آنی» است؛ لذا با حصول شرایط مقرر در قانون، می‌تواند مشمول مرور زمان شود.

در فرض سؤال نیز در صورت شمول مرور زمان تعقیب نسبت به بزه مذکور، مرجع قضایی رسیدگی کننده باید نسبت به صدور قرار موقوفی تعقیب اقدام کند. ۳-...»

ح- در نظر شماره ۲۵۳/۹۹/۷ به تاریخ ۱۳۹۹/۳/۷ چنین آمده است: «جرم تغییر کاربری غیرمجاز موضوع ماده ۳ قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها مصوب ۱۳۷۴ با اصلاحات و الحاقات بعدی، از جرایم آنی است؛ زیرا عنصر مادی جرم مذکور در همان زمان که کاربری اراضی تغییر داده شده، واقع شده است؛ لذا با حصول شرایط مقرر در قانون می‌تواند مشمول مرور زمان باشد و در مواردی که با احراز تحقق بزه یادشده، حکم محکومیت مرتکب صادر و قطعی شود، با انقضای مدت پنج سال از تاریخ قطعیت حکم به هر علتی حکم محکومیت اجرا نشده باشد، با توجه به ماده ۱۰۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و بند «ث» آن، «اجرای مجازات تعزیری» مندرج در حکم (یعنی جزای نقدی مقرر در حکم) موقوف می‌شود و لکن قلع و قمع بنا که جزء لاینفک حکم کیفری است؛ چون ماهیت مجازات را ندارد و امری حقوقی است، مشمول مرور زمان موضوع ماده ۱۰۷ قانون اخیرالذکر نمی‌شود (مانند فرض سؤال). ۲- عوارض موضوع ماده ۲ قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها مصوب ۱۳۷۴/۳/۳۱ با اصلاحات و الحاقات بعدی ماهیت مجازات ندارد و در نتیجه از قلمرو شمول ماده ۱۰۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ ناظر به شمول مرور زمان اجرای احکام قطعی خروج موضوعی دارد. ۳- بزه تغییر کاربری غیر مجاز موضوع ماده ۳ قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها که دارای مجازات نقدی است و با توجه به رأی وحدت رویه شماره ۷۵۹ مورخ ۱۳۹۶/۴/۲۰ هیأت عمومی دیوان عالی کشور، تعزیر درجه هفت محسوب می‌شود و مدت شمول مرور زمان اجرای این مجازات (جزای نقدی) طبق بند «ث» ماده ۱۰۷ قانون اخیرالذکر پنج سال است، همان‌طور که در بند ۱ اعلام شده است با انقضای مدت پنج سال از تاریخ قطعیت حکم به هر علتی اجرا نشده باشد، اجرای مجازات تعزیری مندرج در حکم یعنی جزای نقدی موقوف می‌شود.»

ثانیاً: علاوه بر نظرهای متعدد مشورتی اداره حقوقی قوه قضاییه در آراء متعددی نیز این نظر پذیرفته شده است؛ از جمله: شعبه ۱۰۲ دادگاه عمومی شهرستان ملارد طی دادنامه شماره ۹۱۰۹۹۷۲۶۶۰۹۰۱۶۰۰ مورخ ۱۳۹۱/۱۰/۲۵ جرم تغییر کاربری اراضی زراعی را مشمول مرور زمان دانسته و قرار موقوفی تعقیب صادر کرده است. این رأی به موجب دادنامه

شماره ۱۲۸/۰۲۲۳۸۰۲۲۳۸۰۹۹۷۰ مورخ ۱۳۹۲/۲/۳ شعبه ۳۸ دادگاه تجدید نظر استان تهران تایید شده است.^۱

ملاحظه می‌شود که مهمترین استدلال این گروه از حقوق‌دانان و نیز اکثریت اعضای هیأت عمومی دیوان عالی کشور تأکید بر آنی و لحظه‌ای بودن بزه تغییر غیرمجاز کاربری است. در حالی که این استدلال با توجه به مصادیق تغییر کاربری که هم در عرف رایج است و هم به موجب بند «د» ماده یک آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح قانون حفظ کاربری اراضی، مصوب ۱۳۸۶ هیأت وزیران تعیین شده، سازگار نیست و این مصادیق از اعمال و کارهایی نیست که در یک لحظه و به صورت دفعه‌ای قابل انجام باشند. مواردی مثل ایجاد بنا که در آیین نامه مذکور قید شده است، از اقداماتی است که در بستر زمان قابل انجام است و از زمره جرایم آنی قابل رده‌بندی نیست؛ لذا نظر این گروه و رأی هیأت عمومی دیوان عالی کشور از این حیث قابل خدشه و رد است.

۵-۲. این جرم مستمر است و مشمول مرور زمان نمی‌شود (منطبق و موافق با رأی دادگاه تجدیدنظر استان مرکزی و نظر اقلیت در هیأت عمومی دیوان عالی)

این نظر مخالف با رأی وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عالی کشور در جلسه ۳۱ خرداد ۱۴۰۱ و منطبق و مطابق رأی دادگاه تجدیدنظر استان مرکزی است که اعلام داشته: جرم تغییر کاربری اراضی، از جرایم مستمر بوده و مشمول مرور زمان نمی‌شود. استدلالها و مبانی نظر طرفداران این دیدگاه به شرح زیر است:

اولاً: برای تحقق این جرم، در عرف و ضوابط مقرر، مصادیقی رایج و تعیین شده است. اکثر این مصادیق به گونه‌ای است که انجام و تحقق آنها، امری زمان بر بوده و باید در بستر زمانی ولو کوتاه اتفاق افتد و امکان وقوع و انجام آنها در یک لحظه وجود ندارد؛ یعنی از زمان شروع عملیات تا جایی که تغییر تحقق پیدا کند، مدت زمانی لازم است تا عملیات تغییر در آن مدت انجام شود. پس عملیات تغییر امری مستمر است و به صورت دفعه‌ای و در لحظه تحقق پیدا نمی‌کند، لذا این جرم مستمر است. طرفداران این نظر از حیث نوع جرم، هم عقیده هستند اما از حیث نتیجه به

۱. پژوهشگاه قوه قضاییه، مجموعه آرای دادگاههای تجدیدنظر استان تهران، بهار ۱۳۹۲، صفحه ۹۱.

دو گروه تقسیم می‌شوند. به این ترتیب که عده‌ای از حقوق‌دانان معتقدند که این جرم مستمر است اما از زمان پایان عملیات تغییر کاربری مشمول مرور زمان می‌شود اما عده‌ای دیگر در هر حال این جرم را مشمول مرور زمان نمی‌دانند و معتقدند استمرار استفاده از محلی که تغییر کاربری داده شده موجب استمرار عملیات مجرمانه است. رأی دادگاه تجدیدنظر استان مرکزی در این دسته قرار می‌گیرد. طرفداران مستمر بودن این جرم استدلالی به شرح زیر دارند:

اقدام به تغییر کاربری اراضی و باغها به لحاظ عرفی و منطقی نمی‌تواند با انجام یک عمل خاص و به صورت دفعه‌محقق شود، بلکه مستلزم انجام سلسله اقداماتی بر روی زمین است که از دید عرف، کاربری یک زمین زراعی یا باغ، تغییر یابد. اقدامات لازم برای احداث نمی‌تواند به طور لحظه‌ای واقع شود بلکه اقدامات مرتکب در یک بازه زمانی کم و بیش طولانی تداوم می‌یابد تا به نتیجه موردنظر او ختم شود لذا با توجه به این نکات، جرم تغییر غیرمجاز کاربری اراضی زراعی و باغها یک جرم مستمر است.^۱

۳-۵. این جرم مستمر است اما از تاریخ قطع استمرار مشمول مرور زمان می‌شود. (نظر مخالف با رأی وحدت رویه از حیث نوع جرم اما موافق از حیث نتیجه)

طرفداران این نظر، با استناد به مصادیق تغییر کاربری اراضی مذکور در بند «د» ماده یک آیین نامه اجرایی قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغها مصوب ۱۳۷۴/۳/۳۱ اصلاحی ۱۳۸۵/۸/۱ معتقدند این اعمال و اقدامات، اقداماتی نیستند که به لحاظ عرف رایج و منطقی در لحظه و دفعه‌انجام شود؛ لذا این مصادیق و فعل تغییر کاربری اراضی از زمره جرایم آنی قابل دسته‌بندی نیست و انجام آنها با توجه به زمانبر بودن، در شمول جرایم مستمر قرار می‌گیرد و از لحظه قطع استمرار مشمول مرور زمان است. دکتر علی خالقی در صفحه اینستاگرامی خود آورده است: «... رفتار جرم‌انگاری شده در ماده فوق [ماده سه قانون حفظ اراضی زراعی]، اقدام به تغییر کاربری اراضی و باغهاست. این اقدام، عرفاً و منطقی نمی‌تواند با کوبیدن یک میخ یا زدن یک گلنگ یا برداشتن یک بیل خاک محقق شود، بلکه «مستلزم انجام سلسله اقداماتی بر

۱. خالقی، علی در صفحه اینستاگرامی به نشانی: khaleghi.law.ut

روی زمین است که از دید عرف (عرف عام یا خاص)، کاربری یک زمین زراعی یا باغ، به مثلاً مسکونی تغییر یابد. «چنین اقداماتی معمولاً مشتمل بر پی‌کنی، گودبرداری، اجرای فونداسیون، دیوارکشی، سقف‌گذاری، لوله‌کشی، نصب و سایل سرمایشی و گرمایشی و سایر اقدامات لازم برای احداث بناست که نمی‌تواند به طور لحظه‌ای واقع شود بلکه اقدامات مرتکب در یک بازه زمانی کم و بیش طولانی، از چند روز تا چند ماه، تداوم می‌یابد تا به نتیجه موردنظر او ختم شود. با توجه به نکات فوق، بزه تغییر غیرمجاز کاربری اراضی زراعی و باغها یک جرم مستمر است. اما، این جرم با خاتمه عملیات ساختمانی مورد نظر مرتکب پایان می‌یابد و تاریخ پایان عملیات ساختمانی، تاریخ قطع استمرار و مبدأ مرور زمان تعقیب کیفری است. به عبارت دیگر، «سکونت مرتکب در بنای احداث شده و ادامه تصرف آن»، جزئی از رفتار مادی تشکیل دهنده جرم موردنظر نیست تا با استمرار آن، جرم مشمول مرور زمان نشود.»

بر اساس رأی وحدت رویه شماره ۷۵۹ هیأت عمومی دیوان عالی کشور جرم تغییر کاربری املاک و اراضی زراعی و باغات جرم تعزیری درجه ۷ محسوب می‌شود و مطابق بند ۳ ماده ۱۰۵ قانون مجازات اسلامی مرور زمان تعقیب در جرایم تعزیری درجه هفت و هشت سه سال است. لذا در صورتی که سه سال از وقوع تغییر کاربری اراضی زراعی و پایان عملیات تغییر کاربری گذشته باشد، مشمول مرور زمان شده و در صورت تشکیل پرونده بعد از این مدت مستحق صدور قرار موقوفی تعقیب است.

۴-۵. این جرم، از زمره جرایم استمرار یافته و مشمول مرور زمان است

با توجه به این که قانون‌گذار ایران تعریفی از جرم آنی و مستمر ارائه نداده است، می‌توان به نظرهای علمای حقوق متوسل شد. پروفسور گارو در کتاب مطالعات عملی و نظری در حقوق جزا بعد از تعریف جرم آنی و جرم مستمر دسته‌ای از جرایم را ذیل عنوان «جرایم مداوم» یا «استمرار یافته» طبقه‌بندی کرده و در توضیح این جرم می‌نویسد: «مثلاً کسی در شهر بنایی بلندتر از مقدار مقرر در آیین نامه ساختمان شهرداری می‌سازد که این عمل جرم مداوم یا استمرار یافته نامیده می‌شود.»^۱ همچنین گاستون استفانی در کتاب حقوق جزای عمومی می‌نویسد: «جرم

۱. به نقل از ابودر نصراللهی، منتشره در خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۲ مهر ۱۳۹۹ کد گزارش ۸۴۰۷۲۶۸۲.

عملیات ساختمانی بدون پروانه اگر ساختمان شروع شود از لحظه اولین کارها در تمام مدتی که در آن مدت کارها انجام می‌شود و تا اتمام کامل آن واقع می‌شود و هر اقدام ساختمانی اراده ساختن بدون اجازه را تکرار می‌کند بعد از اتمام کارها جرایم استمرار یافته به نظر می‌رسند و در مورد ساختمان بدون پروانه جریان مرور زمان دعوی عمومی از لحظه اتمام عملیات ساختمانی شروع می‌شود.^۱ از صاحب‌نظران داخلی مرتضی محسنی نیز در جلد دوم حقوق جزای عمومی آورده است: «بین جرایم آنی و مستمر دسته دیگری از جرایم وجود دارد که از بعضی جهات به جرایم آنی و از برخی جهات دیگر به جرایم مستمر شبیه هستند. مثل ازدواج غیرقانونی با دختری که به سن ازدواج نرسیده. صاحب‌نظران این دسته از جرایم را استمرار یافته یا ادامه یافته نامیده‌اند. آنچه می‌تواند طبع قضایی جرم را از جهت آنی و مستمر بودن تعیین کند، همان لحظاتی است که قصد مجرمانه شروع و خاتمه می‌یابد. هرگاه این لحظات کوتاه باشد، جرم از نظر مدت ارتكابی آنی است و لو آن که آثار و نتایج آن مدتی طول بکشد. بنابراین چون در جرایم ادامه یافته مدت تحقق و وقوع جرم طولانی نیست، باید صرف نظر از نتایج حاصله، این قبیل جرایم را از نظر آثار حقوق جزا، جرایم آنی محسوب کرد. اداره حقوقی وزارت دادگستری در همین زمینه چنین اظهار نظر کرده است: «رکن مادی جرم مذکور در ماده ۱۶ قانون اراضی دولت و شهرداریها «تجاوز و تصرف» است و این امر در زمان معینی وقوع می‌یابد و در نتیجه استمرار تصرف باعث استمرار جرم نیست»^۲ لذا جرم تا زمانی استمرار دارد که ارکان مادی و معنوی آن وجود داشته باشد و با انتفای دو رکن و لو آن که آثار آن قابل مشاهده باشد، جرم خاتمه یافته تلقی و مرور زمان از تاریخ خاتمه آغاز و محاسبه می‌شود.^۳

از نظر سابقه قانون‌گذاری نیز ماده ۵۰ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۵۲ مقرر داشته بود: «ابتدای مرور زمان تاریخ وقوع جرم و در مورد جرم مستمر تاریخی است که استمرار قطع شده است...» در نتیجه می‌توان با این تحلیل جرم مزبور را از جرایم «استمرار یافته» دانست.

۱. همان.

۲. محسنی، مرتضی، دوره حقوق جزای عمومی - پدیده جنایی - جلد دوم - گنج دانش - ۱۳۸۲، چاپ دوم، صفحه ۳۷۲.

۳. همان.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد:

- ۱- عدم ارائه تعریف جرایم آنی و مستمر و قواعد حاکم بر آن توسط قانون‌گذار و به عبارتی وجود نقص در قانون جزا- موجب بروز اختلاف نظر میان صاحب‌نظران در تطبیق مصادیق جرم با هر یک از انواع جرایم و صدور آراء متعارض توسط شعب مختلف محاکم شده است.
- ۲- بررسی نظرهای طرفداران دیدگاههای مختلف، ایراد بر رأی وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عالی کشور را مبنی بر آنی دانستن جرم تغییر کاربری اراضی قوت می‌بخشد.
- ۳- یکی از مهمترین دلایل این ایراد عدم توجه این رأی به مصادیق تغییر کاربری که در عرف و مقررات وضع شده است. مصادیق تغییر کاربری، اقداماتی است که انجام دفعه‌ و یک لحظه‌ای آنها امکان‌پذیر نیست و مستلزم طی مدت زمانی ولو کوتاه است.
- ۴- در یک جمع‌بندی کلی، می‌توان گفت: جرم تغییر کاربری اراضی، جرمی مستمر است و در بستر زمان تحقق می‌یابد و از تاریخ قطع استمرار مشمول مرور زمان است. لذا چنانچه در رأی وحدت رویه این هم نادیده گرفته شده باشد، قابل نقد و واجد اشکال است.
- ۵- پیشنهاد می‌شود در اولین اقدام ممکن، قانون‌گذار کیفری ایران نسبت به تعریف و تعیین دقیق مصادیق جرایم آنی، مستمر و استمرار یافته اقدام کند تا زمینه بروز اختلاف نظر و تشتت آرا کاهش یابد.
- ۶- همچنین پیشنهاد می‌شود در پژوهشهای حقوقی بعدی تلاش بیشتری برای شناسایی مختصات و مرز میان سه نوع جرم آنی، مستمر و استمرار یافته انجام شود.

منابع و مآخذ:

۱. اردبیلی، محمد علی، حقوق جزای عمومی، جلد اول، انتشارات میزان، چاپ سی و نهم، زمستان ۱۳۹۳
۲. پژوهشگاه قوه قضاییه، مجموعه آراء دادگاههای تجدیدنظر استان تهران، بهار ۱۳۹۲
۳. خالقی، علی، صفحه اینستاگرامی به نشانی:
۴. زراعت، عباس، شرح قانون مجازات اسلامی - بخش کلیات، انتشارات ققنوس، چاپ اول، ۱۳۷۹
۵. ساکی، محمدرضا، دوره مقدماتی حقوق جزای عمومی، چاپ دوم، انتشارات جنگل، ۱۳۸۸
۶. ساولانی، اسماعیل، حقوق جزای عمومی، مشاهیر دادآفرین، چاپ ششم، ۱۳۹۷
۷. شکری، رضا، نگرشی بر حقوق جزای عمومی، (مجموعه تقریرات محمد باهری و میرزا علی اکبر داوری) رضا مجد، چاپ سوم، ۱۳۸۹
۸. شمس ناتری، محمد ابراهیم و دیگران، قانون مجازات اسلامی در نظم حقوقی کنونی، جلد اول، انتشارات میزان، چاپ دوم ۱۳۹۳
۹. صانعی، حقوق جزای عمومی، کتابخانه پنج گزارش، ۱۳۷۱
۱۰. عبدالحسین علی آبادی، حقوق جنایی، جلد دوم، نشر بانک ملی، چاپ اول، ۱۳۵۲
۱۱. گلدوزیان، ایرج، بایسته های حقوق جزای عمومی، ۱۳۸۹
۱۲. محسنی، مرتضی، دوره حقوق جزای عمومی - پدیده جنایی - جلد دوم - گنج دانش - ۱۳۸۲، چاپ دوم
۱۳. محمد باهری و رضا شکری، نگرشی بر حقوق جزای عمومی انتشارات مجد، ۱۳۸۹ چاپ سوم
۱۴. نصراللهی، ابوذر، منتشره در خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۲۲ مهر ۱۳۹۹ کد گزارش ۸۴۰۷۲۶۸۲
۱۵. نظرهای مشورتی اداره حقوقی قوه قضاییه
۱۶. قانون مجازات عمومی ۱۳۵۲

Examination and Analysis of the Binding Precedent Made by the General Board of the Supreme Court Stating that the Crime of Making Unauthorized Changes in Agricultural Land Use is Instantaneous and is Subject to Lapse of Time

Roghayeh Farahani¹

Abstract:

The division of crimes in terms of the length of time of committing the crime is one of the topics discussed among legal scholars and judges, and there have always been differences of opinion in determining the examples of this division.

This difference of opinion in practice has caused different judgments to be made by different branches of the courts, an example of this, which at the time of the writing of this article is a hot topic of discussion in legal circles, is determination of the instant or continuous nature of the crime of "making unauthorized change in agricultural land use mentioned in Article 3 of the Preservation of the Use of Agricultural Lands and Gardens Act".

The General Board of the Supreme Court on June 21, 2022, while issuing a binding precedent in this regard, put an end to these differences of opinion among courts by considering unauthorized change in land use as an *instantaneous offence*.

In this article, the said decision has been examined and analyzed from different points of view and certain criticisms have been made.

According to the results of this research, although the result of the binding precedent handed down by the General Board of the Supreme Court to include the regulations regarding lapse of time from the date of the end of change in land use operation is acceptable, but there is a serious objection to a part of the decision in which it considers that crime as an instantaneous offence. One of the most important grounds for this objection is the lack of attention of the said decision to the examples of change in land use, which is common in custom and is foreseen in the regulations. Cases of change in land use are actions that cannot be carried out instantly and require a period of time no matter how short. In this article, while providing a definition of the types of crimes in terms of the time of their duration, different points of view regarding the application of the crime of making change in land use - the subject of the binding precedent of the Supreme Court - are raised and discussed in regard to each of these crimes. In sum, it can be said that the crime of change in land use is a continuous and occurs over time, and from the date of discontinuity (the end of changing land use operation) is subject to lapse of time.

Keywords: *Instantaneous crime- continuous crime- continued crime- lapse of time- change in land use*

1. PhD in criminal law and criminology, (Email: farahani2020@gmail.com)

